

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/37/2005

ABORCJA, EDUKACJA SEKSUALNA, ZAPŁODNIENIE POZAUSTROJOWE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
22 października 2004 roku

ABORCJA, EDUKACJA SEKSUALNA, ZAPŁODNIENIE POZAUSTROJOWE

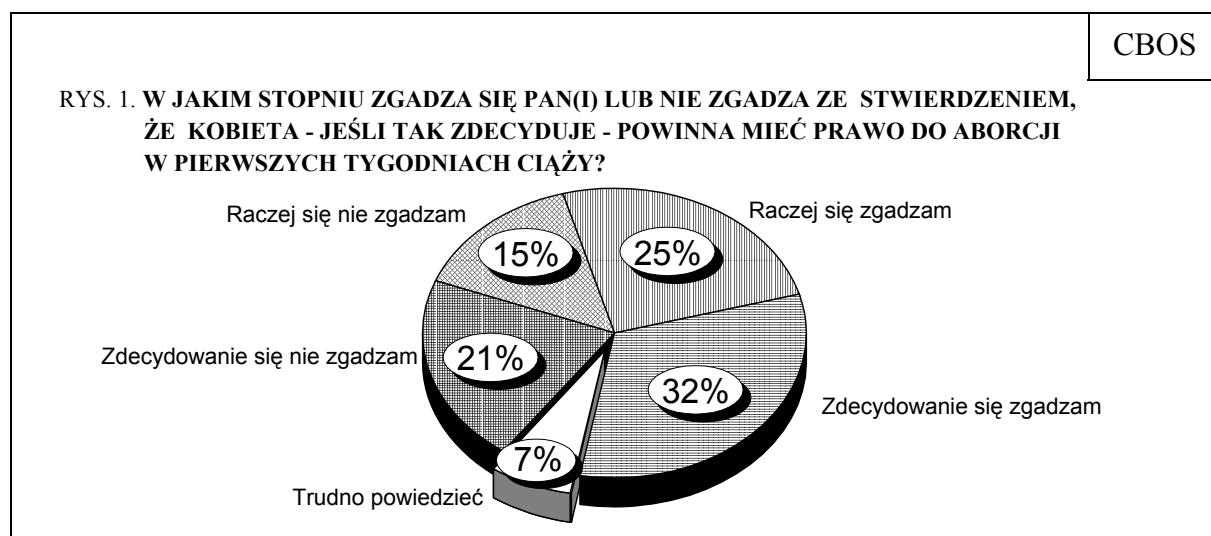
- W polskim społeczeństwie wyraźnie przeważa opinia, że kobieta powinna mieć prawo do decydowania w pierwszych tygodniach ciąży o tym, czy chce urodzić dziecko czy też nie (57%). Przeciwny pogląd wyraża znacznie mniej osób (36%).
- W sumie aż 87% Polaków dopuszcza przerywanie ciąży, ale tylko 13% z nich nie obwarowuje tego żadnymi ograniczeniami, 42% opowiada się za dopuszczalnością ograniczoną, a 32% - wprawdzie popiera zakaz, ale godzi się na pewne wyjątki. Jedynie 10% respondentów to zadeklarowani przeciwnicy aborcji - bez żadnych wyjątków.
- Zdecydowana większość ankietowanych akceptuje przerywanie ciąży, gdy zagrożone jest życie matki (88%), gdy zagrożone jest zdrowie matki (80%), a także gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa (77%). Dwie trzecie respondentów (66%) uważa, że aborcja powinna być prawnie dopuszczalna, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone. Ponad dwie piąte badanych (42%) jest zdania, że przerywanie ciąży powinno być legalne, gdy kobieta znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, a ponad jedna trzecia (36%) - gdy jest w trudnej sytuacji osobistej. Najmniej osób (28%) akceptuje aborcję, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka.
- Wśród Polaków dominuje przekonanie o potrzebie wprowadzenia oświaty seksualnej do szkół podstawowych (79% wskazań). Mniej więcej co szósty respondent (18%) jest odmiennego zdania.
- Trzy czwarte ankietowanych (76%) uważa, że małżeństwo, które nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zapłodnienia poza organizmem kobiety. Zdaniem badanych, zabiegi zapłodnienia *in vitro* powinny być tylko częściowo płatne przez pacjentów (35%) lub w ogóle bezpłatne (36%). Jedynie co siódmy (15%) uważa, że ich koszty powinni w pełni pokrywać zainteresowani.

Kwestie złagodzenia obecnych restrykcyjnych przepisów dotyczących aborcji, dostępu do edukacji seksualnej w szkołach, bezpłatności środków antykoncepcyjnych, „wspomaganej prokreacji” i inne pojawiły się po raz kolejny na forum parlamentu w ramach realizacji obietnic przedwyborczych SLD. Złagodzenie prawa antyaborcyjnego zalecił Polsce pod koniec ubiegłego roku także Komitet Praw Człowieka ONZ.

W naszym sondażu¹ pytaliśmy o prawo kobiety do przerywania ciąży, dopuszczalność prawną aborcji i jej warunki. Prosiłiśmy także o opinie dotyczące wprowadzenia lekcji poświęconych wiedzy o seksualności człowieka do szkół podstawowych oraz dostępu do zabiegów zapłodnienia pozaustrojowego.

PRAWO KOBIETY DO ABORCJI

W polskim społeczeństwie wyraźnie przeważa opinia, że kobieta powinna mieć prawo do decydowania w pierwszych tygodniach ciąży o tym, czy chce urodzić dziecko czy też nie (57%). Przeciwny pogląd wyraża znacznie mniej badanych (36%). Co czternasty respondent (7%) nie ma wyrobionego zdania na ten temat.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (176) przeprowadzono w dniach 7-10 stycznia 2005 roku na liczącej 1089 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

W stosunku do poprzedniego sondażu na ten temat zmiany są niewielkie. Polegają na nieco większej polaryzacji opinii w tej sprawie - wzroście zarówno liczby osób opowiadających się za prawem kobiety do aborcji w takiej sytuacji, jak i przeciwników takiego prawa (kosztem osób niemających zdania). Jednak w porównaniu z drugą połową lat dziewięćdziesiątych przeciwników jest więcej, a zwolenników prawa kobiety - mniej.

Tabela 1

W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza ze stwierdzeniem, że kobieta - jeśli tak zdecyduje - powinna mieć prawo do aborcji w pierwszych tygodniach ciąży?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	VI 1997	X 2002	I 2005
	w procentach		
Zdecydowanie się zgadzam	35	31	32
Raczej się zgadzam	30	23	25
Raczej się nie zgadzam	16	13	15
Zdecydowanie się nie zgadzam	14	19	21
Trudno powiedzieć	5	14	7

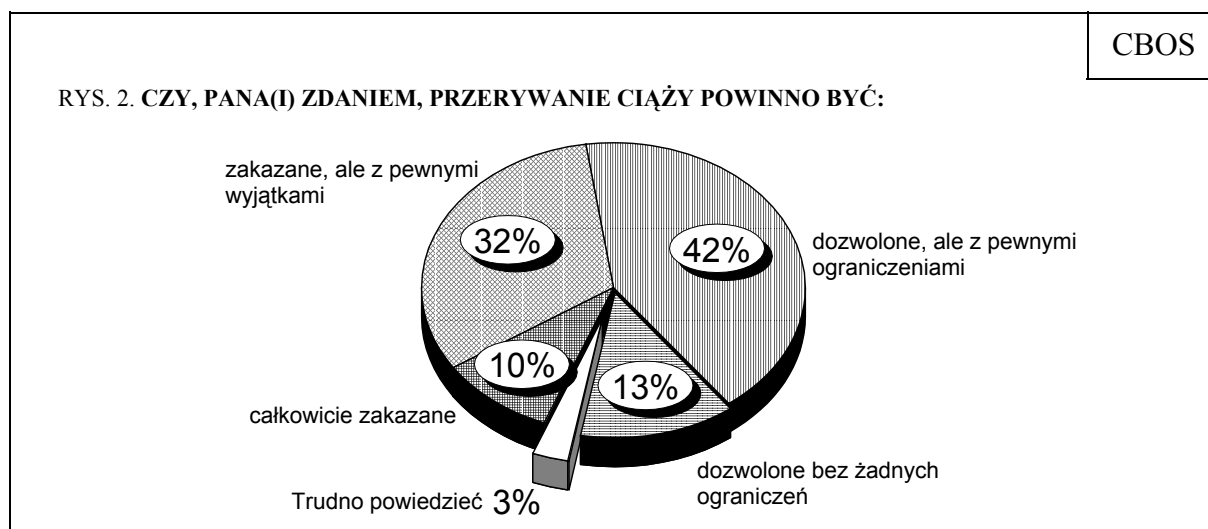
Odmawianie kobietom prawa do aborcji notujemy częściej wśród kobiet niż mężczyzn, częściej też wśród respondentów najmłodszych (w wieku od 18 do 24 lat) i najstarszych (powyżej 64 roku życia), uczniów i studentów oraz osób z wykształceniem wyższym. Opinia, że kobieta nie powinna mieć prawa do decydowania w tej sprawie, jest częstsza też na wsi niż w mieście (zob. tabele aneksowe).

Najsilniej jednak poglądy badanych na prawo kobiety do aborcji są zróżnicowane przez religijność (mierzoną częstością praktyk²) i deklarowaną orientację polityczną. Im respondenci są bardziej religijni, a także im bardziej na prawo sytuują swoje poglądy polityczne na skali lewica - prawica, tym częściej uważają, że kobieta nie powinna mieć prawa do podejmowania takiej decyzji. Obserwujemy też, oczywiście, zależność odwrotną, np. tylko niespełna jedna piąta osób bardzo religijnych (18%) akceptuje prawo kobiety do aborcji, podczas gdy wśród respondentów w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych aprobatę wyraża zdecydowana większość (81%).

² Silniej niż religijność deklarowana przez ankietowanych.

OGÓLNE OPINIE O PRAWNEJ REGULACJI ABORCJI

W Polsce najczęściej deklarowany jest pogląd, że aborcja powinna być dozwolona, ale z pewnymi ograniczeniami (42%). Znacznie mniej osób (13%) sprzeciwia się jakimkolwiek ograniczeniom. Sporą grupę stanowią badani, którzy są zdania, że przerywanie ciąży powinno być zakazane, ale dopuszczający pewne wyjątki (32%). Za całkowitym zakazem aborcji - bez żadnych wyjątków - jest co dziesiąty respondent (10%). Tylko 3% ankietowanych nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie. Zdecydowana większość dopuszcza więc aborcję w pewnych okolicznościach - nawet gdy zasadniczo jest zakazana - a więcej niż połowa (55%) uważa, że powinna być dozwolona, choć z pewnymi ograniczeniami.

Podobnie jak w przypadku odpowiedzi na poprzednio omawiane pytanie, czynnikiem najsilniej różnicującym opinie ankietowanych jest częstość praktyk religijnych, a następnie deklarowane poglądy polityczne. Religijność oraz orientacja prawicowa wiążą się z częstszym wyrażaniem opinii, że aborcja powinna być zakazana (całkowicie lub z wyjątkami), a rzadziej z poglądem, że powinna być dopuszczalna (całkowicie lub z ograniczeniami). Liczba zwolenników aborcji bez żadnych ograniczeń wzrasta też wraz z wielkością miejsca zamieszkania - najwięcej jest ich w wielkich miastach. Im mniejsza miejscowość, tym częstsze opinie, że aborcja powinna być zakazana, ale z pewnymi wyjątkami; mieszkańcy wsi dwa razy częściej niż mieszkańcy miast twierdzą, że aborcja powinna być całkowicie zakazana (zob. tabele aneksowe).

W porównaniu z wynikami poprzedniego sondażu na ten temat - sprzed ponad dwóch lat - zmiany w poglądach są nieznaczne i mieszczą się granicach błędu statystycznego, choć warto zwrócić uwagę, że minimalnie częstsza jest obecnie opinia, że aborcja powinna być zakazana, ale z pewnymi wyjątkami. W dłuższym okresie - od początku lat dziewięćdziesiątych - widoczny jest trend wzrostu częstości występowania takiej właśnie opinii, a spadku przyzwolenia na aborcję bez żadnych ograniczeń. Może to wynikać z rzeczywistej zmiany postaw, ale może też być jedynie przejawem dostosowywania się w opiniach do tego, co uważane jest za właściwe, i pewnego kompromisu między ideologiczną „poprawnością” a wyznawanymi poglądami.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IX '91	III '92	IV '93	V '94	VII '94	X '95	III '96	IX '96	XI '96	VI '97	I '98	X '02	I '05
	w procentach												
- dozwolone bez żadnych ograniczeń	22	26	23	18	22	18	13	15	19	14	15	13	13
- dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami	35	35	41	42	37	36	41	35	35	36	38	41	42
- zakazane, ale z pewnymi wyjątkami	22	22	20	22	21	23	29	27	24	27	30	29	32
- całkowicie zakazane	12	10	10	9	14	14	10	17	15	14	10	11	10
Trudno powiedzieć	9	7	6	9	6	9	7	6	7	8	7	6	3

Porównanie opinii na temat prawa kobiety do podjęcia decyzji o aborcji w pierwszych tygodniach ciąży oraz ogólnych poglądów na prawną dopuszczalność przerywania ciąży wskazuje, że badani akceptujący prawo kobiety w większości deklarują, iż aborcja powinna być dopuszczalna, ale z pewnymi ograniczeniami, znacznie mniej osób jest za dopuszczalnością bezwarunkową. Spora część ankietowanych akceptujących prawo kobiety uznała jednak, że aborcja powinna być zakazana, ale z pewnymi wyjątkami - co jest sprzeczne z akceptacją prawa kobiety do decyzji. „Pewne wyjątki” oznaczałyby bowiem stopień zaawansowania ciąży i on byłby jedynym ograniczeniem.

Tabela 3

W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza ze stwierdzeniem, że kobieta - jeśli tak zdecyduje - powinna mieć prawo do aborcji w pierwszych tygodniach ciąży?	Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być:				
	dozwolone bez żadnych ograniczeń	dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami	zakazane, ale z pewnymi wyjątkami	całkowicie zakazane	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Zgadzam się (zdecydowanie lub raczej)	22	63	14	0	1
Nie zgadzam się (zdecydowanie lub raczej)	0	13	60	25	2
Trudno powiedzieć	1	28	31	5	35

Być może, osoby te jedynie deklaratorywnie akceptują zakaz aborcji, uważając, że taką opinię należy mieć, ale w istocie nie są skłonne rezygnować z prawa kobiet do autonomii i podejmowania decyzji w tej sprawie. Warto też zwrócić uwagę na to, jak na wyniki sondażu wpływać mogą użyte w pytaniach określenia (np. „prawo do”) i to, jak często ankietowani spotykają się z głoszeniem jakiejś opinii jako poglądu właściwego, prawidłowego.

WARUNKI DOPUSZCZALNOŚCI PRZERYWANIA CIĄŻY

Ankietowani niemal powszechnie uważają, że przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne, gdy zagrożone jest życie matki (88%). Zdecydowana większość jest także zdania, że prawo powinno zezwalać na aborcję, gdy zagrożone jest zdrowie matki (80%) lub gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa (77%). Dwie trzecie respondentów (66%) akceptuje aborcję, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone.

Ponad dwie piąte (42%) Polaków uważa, że przerywanie ciąży powinno być legalne, gdy kobieta jest w trudnej sytuacji materialnej, a ponad jedna trzecia (36%) - gdy jest w trudnej sytuacji osobistej. Warto zwrócić uwagę, że są to sformułowania bardzo szerokie, obejmujące prawie wszystkie sytuacje. Przeciwników dopuszczalności aborcji, gdy kobieta znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, jest jednak nieco więcej niż zwolenników. Natomiast „trudna sytuacja osobista” nie wydaje się dostatecznym uzasadnieniem aborcji dla połowy badanych - licznie przeważają oni wyraźnie nad tymi, którzy dopuszczają przerwanie ciąży w takim wypadku.

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
	w procentach				
- zagrożone jest życie matki	61	27	4	4	4
- zagrożone jest zdrowie matki	51	29	9	5	6
- ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa	52	25	9	6	9
- wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone	40	26	15	7	12
- kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej	21	21	26	20	12
- kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej	18	18	29	22	14
- kobieta po prostu nie chce mieć dziecka	15	13	23	37	11

Najmniej osób (28%) akceptuje przerwanie ciąży, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka. Choć w porównaniu z zezwalaniem na aborcję w innych sytuacjach odsetek badanych przyznających kobiecie prawo do bezwarunkowej decyzji w tej sprawie może wydawać się niewielki, jest to jednak ponad jedna czwarta ogółu badanych (reprezentujących blisko 8 milionów dorosłych Polaków). Warto też zwrócić uwagę, że jest to znacznie większy odsetek niż tych, którzy uważają, że aborcja powinna być dozwolona bez żadnych ograniczeń (28% wobec 13%).

Opinie na temat warunków dopuszczalności aborcji - podobnie jak odpowiedzi na poprzednie pytania - najsilniej różnicuje religijność i poglądy polityczne badanych. Ponadto mieszkańcy miast częściej niż mieszkańcy wsi uważają, że aborcja powinna być dopuszczalna w określonych okolicznościach.

W porównaniu z wynikami sondażu z 2002 roku obserwujemy, że ankietowani nieco częściej sądzą, że aborcja powinna być dopuszczalna, gdy zagrożone jest życie matki lub jej zdrowie, a także gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa. Natomiast nieznacznie rzadziej (zmiany w granicach błędu statystycznego) akceptują przerywanie ciąży, gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej lub trudnej sytuacji osobistej.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:	Wskazania respondentów według terminów badań							
	III 1992		VI 1999		X 2002		I 2005	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach							
- zagrożone jest życie matki	88	6	86	6	85	8	88	8
- zagrożone jest zdrowie matki	82	11	77	14	77	14	80	14
- ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa	80	10	72	16	73	15	77	15
- wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone	71	15	61	24	65	21	66	22
- kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej	47	39	38	47	44	44	42	46
- kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej	-	-	-	-	38	47	36	51
- kobieta po prostu nie chce mieć dziecka	-	-	27	58	28	58	28	60
Pominięto „trudno powiedzieć”								

Opinie badanych dotyczące prawa kobiety do podjęcia decyzji o aborcji w pierwszych tygodniach ciąży oraz warunków, w których przerywanie ciąży powinno lub nie powinno być dopuszczalne, nie zawsze są spójne. Część osób **akceptujących prawo kobiety** (8% spośród nich) jest przeciwna dopuszczalności aborcji, gdy dziecko urodzi się upośledzone, jedna czwarta (26%) jest przeciwna dopuszczalności aborcji ze względu na trudną sytuację materialną, blisko jedna trzecia (31%) - ze względu na trudną sytuację osobistą i ponad dwie piąte (43%) - gdy kobieta nie chce mieć dziecka. Wynika z tego, że akceptacja prawa kobiety do decyzji w tej sprawie dla wielu ankietowanych nie jest tożsama z jej dowolnością.

Z kolei część osób **nieakceptujących prawa kobiety do decyzji** dopuszcza aborcję wówczas, gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej (9%), trudnej sytuacji osobistej (5%) lub gdy po prostu nie chce mieć dziecka (3%).

Ponadto ponad jedna czwarta tych, którzy uważają, że **przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane** (27%), jest jednak zarazem zdania, że aborcja powinna być dopuszczalna, gdy zagrożone jest życie matki, jedna piąta (19%) - gdy zagrożone jest zdrowie matki, co siódmy (14%) - gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa, co dziewiąty (11%) - gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone, oraz niewielki odsetek (3%) - gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej (3%). Tylko w przypadku trudnej sytuacji osobistej (1%) i sytuacji, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka (0%), można mówić o pełnej zgodności opinii.

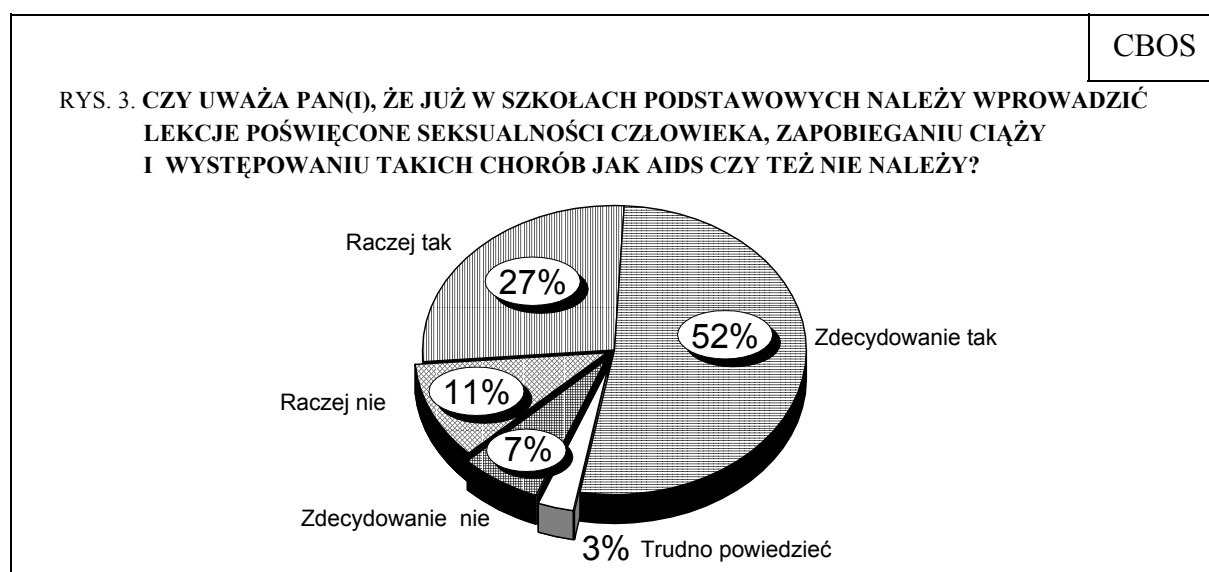
Opowiadanie się za **zakazem aborcji, ale z pewnymi wyjątkami** oznacza czasem dopuszczalność aborcji, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka (7%), gdy jest w trudnej sytuacji osobistej (10%), gdy jest w ciężkiej sytuacji materialnej (14%) oraz oczywiście w sytuacji upośledzenia płodu (51%), gwałtu (67%), zagrożenia zdrowia matki (75%) czy jej życia (90%).

Także wśród osób, które uważają, że **aborcja powinna być dopuszczalna bez żadnych ograniczeń**, zdarzają się przypadki nieaprobowania jej dopuszczalności, gdy kobieta nie chce mieć dziecka (7%), jest w trudnej sytuacji osobistej (3%) lub ciężkiej sytuacji materialnej (4%).

Trzeba więc być ostrożnym w wyciąganiu wniosków na podstawie ogólnych deklaracji, które mogą mieć czasem „ideologiczny” charakter czy też być podyktowane chęcią udzielenia „poprawnej” odpowiedzi. Niektóre osoby nie są być może nawet świadome istnienia rozbieżności między swoim deklarowanym ogólnym stanowiskiem w sprawie aborcji i poglądami na jej dopuszczalność w różnych, konkretnych sytuacjach.

OPINIE O EDUKACJI SEKSUALNEJ

W polskim społeczeństwie dominuje przekonanie o potrzebie wprowadzenia oświaty seksualnej do szkół podstawowych. W sumie podziela je niemal cztery piąte ankietowanych (79%), przy tym nieco ponad połowa wyraża je w sposób zdecydowany. Przeciwno oświacie seksualnej już w szkołach podstawowych wypowiada się mniej więcej co szósty respondent (18%).

Poglądy na ten temat zależą przede wszystkim od trzech czynników: wieku ankietowanych, ich religijności i poglądów politycznych. Im ankietowani są młodszy, tym częściej uważają, że należy wprowadzić lekcje poświęcone seksualności w szkołach podstawowych, a im starsi - tym częściej są temu przeciwni. Religijność (mierzona częstością praktyk) sprzyja sprzeciwianiu się oświacie seksualnej w szkołach podstawowych, natomiast nieuczestniczenie w praktykach religijnych - wprowadzeniu takich lekcji. Prawicowa orientacja polityczna wiąże się z częstszym podzieleniem poglądu, że nie należy wprowadzać lekcji poświęconych seksualności, a lewicowa - że należy to robić (zob. tabele aneksowe).

ZAPŁODNIENIE POZAUSTROJOWE

Obok propozycji złagodzenia przepisów dotyczących aborcji i kwestii wprowadzenia do szkół podstawowych wiedzy o seksualności człowieka, znajdujący się w Sejmie projekt zmian legislacyjnych obejmuje m.in. również sprawę wprowadzenia bezpłatnej „wspomaganej prokreacji”.

Techniki zapłodnienia *in vitro* stosowane są z powodzeniem od dawna w wielu krajach. Przyczyniły się one do przyjścia na świat setek tysięcy dzieci. Także w Polsce urodziło się wiele dzieci dzięki wykorzystaniu metod zapłodnienia poza organizmem kobiety. Nie dopracowaliśmy się jednak odrębnych, szczegółowych regulacji kwestii prawnych z tym związanych, które mają już inne państwa, choć w naszym kraju choroba społeczna, za jaką bezpłodność została uznana przez Światową Organizację Zdrowia, występuje równie często, a nawet częściej niż gdzie indziej. Nie jest też w tej chwili jasne, czy NFZ będzie pokrywał koszty zapłodnienia pozaustrojowego i w jakim zakresie - problem pojawił się w związku z tym, że zabieg ten nie figuruje na liście procedur niefinansowanych przez Fundusz. W kraju tak katolickim jak Polska istotne znaczenie ma też pogląd Kościoła, który potępia techniki sztucznego zapłodnienia pozaustrojowego.

W sumie trzy czwarte ankietowanych (76%) uważa, że małżeństwo, które nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zapłodnienia poza organizmem kobiety. Przeciwnego zdania jest tylko co siódmy badany (15%), a co jedenasty nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie.

RYS. 4. WIELE MAŁŻEŃSTW W POLSCE NIE MOŻE MIEĆ DZIECI. OBECNIE MOŻNA JEDNAK W SPECJALISTYCZNEJ PRZYCHODNI LEKARSKIEJ DOKONAĆ ZABIEGU ZAPŁODNIENIA POZA ORGANIZMEM KOBIETY. CZY, PANA(I) ZDANIEM, W SYTUACJI KIEDY MAŁŻEŃSTWO NIE MOŻE MIEĆ DZIECI, POWINNO MIEĆ MOŻLIWOŚĆ DOKONANIA ZAPŁODNIENIA POZA ORGANIZMEM KOBIETY CZY TEŻ NIE POWINNO?

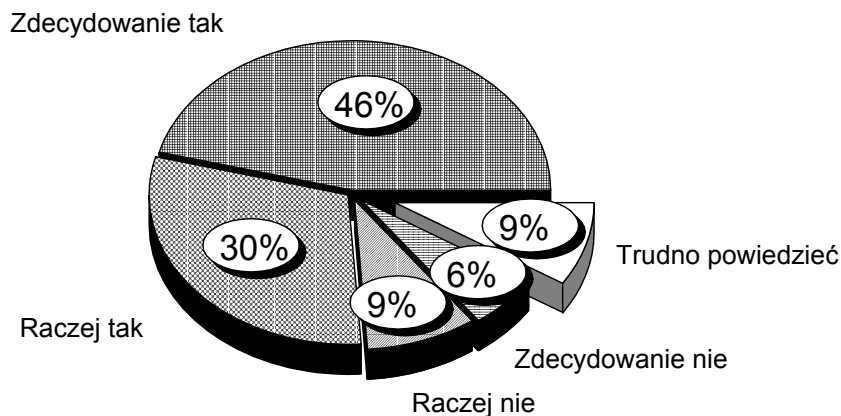

Tabela 6

Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy małżeństwo nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinno?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1995	2003	2005
	w procentach		
Zdecydowanie tak	44	36	46
Raczej tak	29	28	30
Raczej nie	8	10	9
Zdecydowanie nie	8	10	6
Trudno powiedzieć	11	16	9

Odsetek osób uważających, że powinna istnieć możliwość zapłodnienia pozaustrojowego, jest obecnie zbliżony do uzyskanego w połowie lat dziewięćdziesiątych i znacznie wyższy niż w poprzednim sondażu - z 2003 roku. Na opinie w tej sprawie mógł wpływać wzrost obaw związanych z doniesieniami w tamtym okresie³ o możliwościach klonowania ludzi i jeszcze wyraźniejsze wówczas niż w latach ubiegłych potępienie ze strony Kościoła ingerencji w naturalny proces prokreacji⁴. Obecnie wpływ tych czynników zmalał⁵.

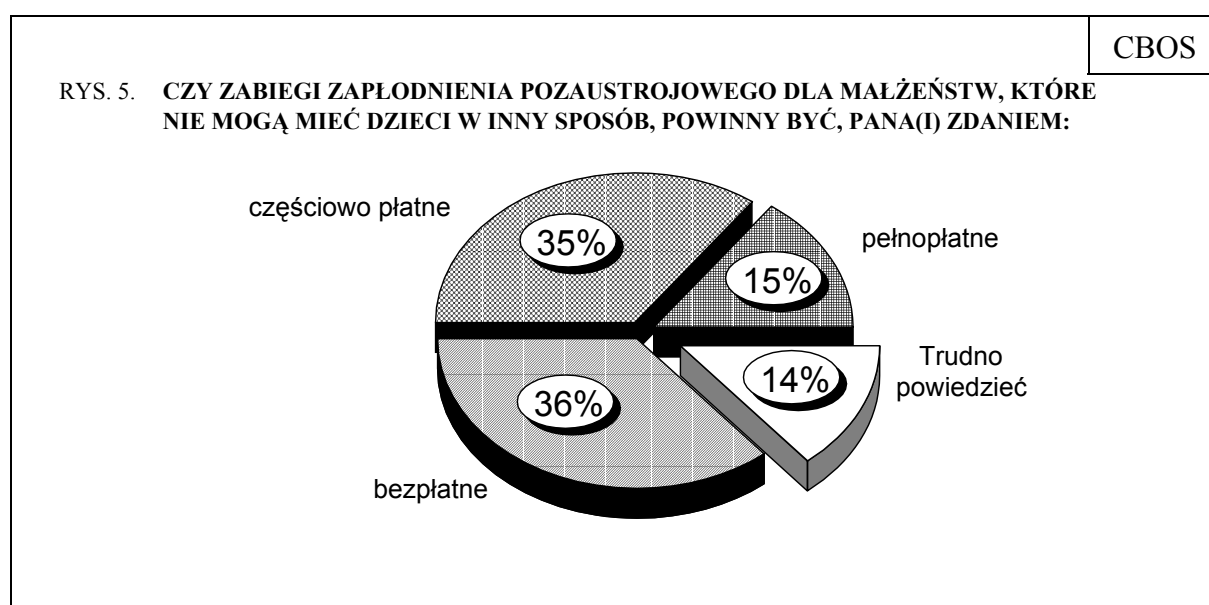
³ Wskazuje na to także znacznie większy wówczas odsetek osób niemających zdania w tej kwestii.

⁴ Por. wyniki sondaży CBOS na temat zapłodnienia *in vitro* i klonowania. Zob. komunikaty CBOS: „Postawy wobec klonowania”, marzec 2003 (opr. W. Derczyński) i „Dziecko «z probówki» - postawy wobec zapłodnienia pozaustrojowego”, maj 2003 (opr. W. Derczyński).

⁵ W sondażu „Rzeczpospolitej”, przeprowadzonym przez PBS w ubiegłym roku, odsetek popierających prawo do sztucznego zapłodnienia był trochę niższy (70%). Zob. „Rzeczpospolita” z 26 marca 2004 roku.

Opinie badanych w tej kwestii, podobnie jak w dotychczas omawianych, są wyraźnie powiązane z ich religijnością i poglądami politycznymi. Widoczny jest także wpływ wieku ankietowanych - im są młodszy, tym częściej opowiadają się za istnieniem możliwości zapłodnienia *in vitro*, a im starsi - tym częściej są temu przeciwni. Także im wyższy poziom wykształcenia respondentów, tym częstsze opinie, że powinna istnieć taka możliwość (zob. tabele aneksowe).

Zdaniem badanych, zabiegi zapłodnienia *in vitro* powinny być tylko częściowo płatne przez pacjentów (35%) lub w ogóle bezpłatne (36%)⁶. Jedynie co siódmy (15%) ankietowany uważa, że koszty takich zabiegów powinni w pełni pokrywać zainteresowani.

Im badani są lepiej wykształceni i lepiej oceniają własne warunki materialne, tym częściej uważają, że zabiegi takie powinny być w pełni płatne przez pacjentów lub płatne przynajmniej częściowo. Natomiast im niższy poziom wykształcenia, a zwłaszcza im gorsza sytuacja materialna i niższe dochody, tym więcej respondentów opowiada się za bezpłatnością zabiegów.

⁶ Więcej osób niż we wspomnianym wcześniej sondażu „Rzeczpospolitej” uważa obecnie, że zabiegi sztucznego zapłodnienia powinny być finansowane całkowicie przez państwo, a mniej - że w części finansowane przez pacjentów.

Tak duże poparcie wyrażane przez polskie społeczeństwo dla istnienia możliwości dokonywania zabiegów zapłodnienia pozaustrojowego wynika prawdopodobnie z dostrzegania problemu bezpłodności i wielkiej wagi przykładanej do posiadania dzieci. Można też powiedzieć, że w tej sprawie Polacy cechują się pewnego rodzaju pragmatyzmem, w stosunkowo niewielkim stopniu biorąc pod uwagę wskazania religijne.

Opracował
Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy zgadza się Pan(i) czy nie zgadza ze stwierdzeniem: Kobieta - jeśli tak zdecyduje - powinna mieć prawo do aborcji w pierwszych tygodniach ciąży?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	36	7	1088
Płeć				
Mężczyźni	61	33	7	518
Kobiety	54	40	7	570
Wiek				
18-24 lat	48	48	3	163
25-34	59	38	3	207
35-44	62	32	6	195
45-54	64	26	10	204
55-64	66	26	8	135
65 lat i więcej	42	48	10	185
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	45	7	407
Miasto do 20 tys.	56	34	10	135
20-100 tys.	62	32	7	213
101-500 tys.	68	29	3	205
501 tys.i więcej mieszk.	60	32	7	129
Wykształcenie				
Podstawowe	50	40	9	311
Zasadnicze zawodowe	57	35	7	281
Średnie	65	30	5	378
Wyższe	49	49	2	118
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	54	40	7	66
Prac.umysł.niż.szczebła	53	45	2	98
Pracownicy fiz.- umysł.	64	32	4	96
Robotnicy wykwalifikowani	66	25	9	75
Robotnicy niewykwalifik.	55	38	7	64
Rolnicy	53	41	5	58
Pracujący na własny rach.	75	22	3	36
Bierni zawodowo				
Renciści	54	32	14	104
Emeryci	53	40	7	221
Uczniowie i studenci	49	48	3	88
Bezrobotni	65	28	7	127
Gospodynie domowe i inni	53	38	9	55
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	54	41	6	156
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	68	23	9	81
sekt. pryw. poza rolnict.	59	38	3	197
prywatnym gosp. rolnym	56	40	4	91
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	60	33	6	178
301-500	63	34	3	182
501-900	54	38	8	237
901-1200	62	33	6	88
Powyżej 1200 zł	70	27	3	62
Ocena własnych war. mater.				
Złe	58	33	9	336
Średnie	58	36	6	481
Dobre	54	41	5	271
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	18	78	4	77
Raz w tygodniu	45	47	8	535
1-2 razy w miesiącu	69	25	6	148
Kilka razy w roku	79	16	5	215
W ogóle nie uczestniczy	81	14	5	113
Poglądy polityczne				
Lewica	75	23	2	186
Centrum	66	30	4	270
Prawica	46	50	4	343
Trudno powiedzieć	50	35	15	289

Tabela 2. Czy, ogólnie rzecz biorąc, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być: 1 - dozwolone bez żadnych ograniczeń; 2 - dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami; 3 - zakazane, ale z pewnymi wyjątkami; 4 - całkowicie zakazane

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	42	32	10	3	1089
Płeć						
Mężczyźni	11	46	31	7	4	519
Kobiety	14	39	32	12	3	570
Wiek						
18-24 lat	9	39	44	7	1	163
25-34	15	40	35	9	1	207
35-44	13	47	25	10	4	195
45-54	14	49	28	6	3	204
55-64	16	44	31	5	4	136
65 lat i więcej	10	33	29	20	7	185
Miejsce zamieszkania						
Wieś	8	37	35	16	5	407
Miasto do 20 tys.	11	47	35	4	3	135
20-100 tys.	13	43	33	7	3	213
101-500 tys.	18	48	26	7	1	205
501 tys.i więcej mieszk.	21	43	26	6	3	130
Wykształcenie						
Podstawowe	11	37	32	14	7	311
Zasadnicze zawodowe	13	46	30	8	2	281
Średnie	14	45	31	7	2	378
Wyższe	13	37	38	10	0	119
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	13	47	33	8	0	66
Prac.umysł.niż.szczebła	14	41	34	9	1	98
Pracownicy fiz.- umysł.	14	47	30	7	2	96
Robotnicy wykwalifikowani	10	55	27	6	2	75
Robotnicy niewykwalifik.	7	36	37	13	6	64
Rolnicy	8	46	24	14	8	58
Pracujący na własny rach.	24	41	35	0	0	36
Bierni zawodowo						
Renciści	17	36	25	11	10	104
Emeryci	13	39	29	15	4	222
Uczniowie i studenci	9	41	45	6	0	88
Bezrobotni	14	45	34	4	3	127
Gospodynie domowe i inni	13	35	34	16	2	55
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	12	43	35	9	2	156
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	6	53	30	7	3	81
sekt. pryw. poza rolnict.	17	43	32	8	2	197
prywatnym gosp. rolnym	11	42	29	12	6	91
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	11	45	26	15	3	178
301-500	15	44	32	7	1	182
501-900	12	42	31	9	5	237
901-1200	11	45	33	9	2	88
Powyżej 1200 zł	15	56	22	4	0	63
Ocena własnych war. mater.						
Złe	10	44	27	12	6	336
Średnie	15	40	33	9	3	482
Dobre	12	43	35	8	1	271
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	0	15	45	38	2	77
Raz w tygodniu	7	37	40	11	3	536
1-2 razy w miesiącu	13	50	27	6	3	148
Kilka razy w roku	22	54	21	0	3	215
W ogóle nie uczestniczy	29	52	8	5	6	113
Poglądy polityczne						
Lewica	19	51	27	3	0	187
Centrum	17	45	27	8	3	270
Prawica	7	39	37	16	1	343
Trudno powiedzieć	12	38	34	8	8	289

Tabela 3. Czy uważa Pan(i), że już w szkołach podstawowych należy wprowadzić lekcje poświęcone seksualności człowieka, zapobieganiu ciąży i występowaniu takich chorób jak AIDS czy też nie należy?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	79	18	3	1088
Płeć				
Mężczyźni	81	17	2	519
Kobiety	78	18	5	569
Wiek				
18-24 lat	84	15	0	162
25-34	85	15	0	207
35-44	87	11	1	195
45-54	85	13	2	204
55-64	77	20	2	136
65 lat i więcej	56	31	13	185
Miejsce zamieszkania				
Wieś	76	19	5	407
Miasto do 20 tys.	80	18	3	134
20-100 tys.	82	16	2	213
101-500 tys.	82	16	2	205
501 tys.i więcej mieszk.	83	15	2	130
Wykształcenie				
Podstawowe	72	21	7	311
Zasadnicze zawodowe	85	12	3	281
Średnie	80	18	2	377
Wyższe	81	19	0	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	83	16	2	66
Prac.umysł.niż.szczebła	87	13	0	98
Pracownicy fiz.- umysł.	89	11	0	96
Robotnicy wykwalifikowani	82	17	1	75
Robotnicy niewykwalifik.	87	12	2	64
Rolnicy	85	15	0	58
Pracujący na własny rach.	82	15	3	36
Bierni zawodowo				
Renciści	68	22	9	104
Emeryci	66	25	8	222
Uczniowie i studenci	80	20	0	87
Bezrobotni	87	11	2	127
Gospodynie domowe i inni	79	18	3	55
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	83	16	1	156
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	84	14	2	81
sekt. pryw. poza rolnict.	86	13	1	197
prywatnym gosp. rolnym	80	16	4	91
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	86	11	3	178
301-500	76	23	1	182
501-900	73	20	7	237
901-1200	79	18	3	88
Powyżej 1200 zł	86	14	0	63
Ocena własnych war. mater.				
Złe	79	15	6	336
Średnie	76	21	3	482
Dobre	87	13	0	270
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	60	34	6	77
Raz w tygodniu	77	20	3	536
1-2 razy w miesiącu	84	11	4	147
Kilka razy w roku	84	14	3	215
W ogóle nie uczestniczy	87	8	5	113
Poglądy polityczne				
Lewica	87	13	0	187
Centrum	84	16	0	269
Prawica	74	23	3	343
Trudno powiedzieć	76	16	9	289

Tabela 4. Wiele małżeństw w Polsce nie może mieć dzieci. Obecnie można jednak w specjalistycznej przychodni medycznej dokonać zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety. Czy, Pana(i) zdaniem, w sytuacji, kiedy małżeństwo nie może mieć dzieci, powinno mieć możliwość dokonania zabiegu zapłodnienia poza organizmem kobiety czy też nie powinno?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	76	15	9	1088
Płeć				
Mężczyźni	78	13	9	518
Kobiety	74	16	10	570
Wiek				
18-24 lat	85	8	6	163
25-34	82	14	4	207
35-44	80	13	8	195
45-54	80	11	8	204
55-64	73	14	12	135
65 lat i więcej	54	27	19	185
Miejsce zamieszkania				
Wieś	72	17	11	407
Miasto do 20 tys.	73	18	8	135
20-100 tys.	78	13	9	213
101-500 tys.	81	10	8	205
501 tys.i więcej mieszk.	79	15	6	129
Wykształcenie				
Podstawowe	65	19	16	311
Zasadnicze zawodowe	76	15	8	281
Średnie	82	11	7	378
Wyższe	85	12	3	118
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	84	14	2	66
Prac.umysł.niż.szczebła	87	12	1	98
Pracownicy fiz.- umysł.	82	9	8	96
Robotnicy wykwalifikowani	74	21	5	75
Robotnicy niewykwalifik.	77	13	10	64
Rolnicy	68	20	12	58
Pracujący na własny rach.	93	5	2	36
Bierni zawodowo				
Renciści	63	20	17	104
Emeryci	65	20	15	221
Uczniowie i studenci	87	9	4	88
Bezrobotni	82	10	8	127
Gospodynie domowe i inni	67	16	17	55
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	82	13	5	156
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	79	16	5	81
sekt. pryw. poza rolnict.	85	10	4	197
prywatnym gosp. rolnym	67	21	13	91
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	74	17	8	178
301-500	76	16	8	182
501-900	73	17	10	237
901-1200	78	12	10	88
Powyżej 1200 zł	85	12	3	62
Ocena własnych war. mater.				
Złe	70	17	13	336
Średnie	77	14	9	481
Dobre	80	14	6	271
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	53	34	13	77
Raz w tygodniu	72	18	10	535
1-2 razy w miesiącu	81	12	8	148
Kilka razy w roku	86	7	7	215
W ogóle nie uczestniczy	84	5	11	113
Poglądy polityczne				
Lewica	89	6	5	186
Centrum	83	11	6	270
Prawica	72	21	7	343
Trudno powiedzieć	65	16	19	289

Tabela 5. Czy zabiegi zapłodnienia pozaustrojowego dla małżeństw, które nie mogą mieć dzieci w inny sposób, powinny być, Pana(i) zdaniem: 1 - pełnopłatne; 2 - częściowo płatne; 3 - powinny być bezpłatne

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	35	36	14	1089
Płeć					
Mężczyźni	17	36	33	14	519
Kobiety	12	35	38	15	570
Wiek					
18-24 lat	13	52	28	7	163
25-34	16	39	38	7	207
35-44	16	35	40	9	195
45-54	10	33	41	16	204
55-64	16	34	35	14	136
65 lat i więcej	17	20	31	32	185
Miejsce zamieszkania					
Wieś	15	32	34	19	407
Miasto do 20 tys.	15	36	39	10	135
20-100 tys.	9	38	39	14	213
101-500 tys.	14	39	37	10	205
501 tys.i więcej mieszk.	23	35	32	9	130
Wysztalcenie					
Podstawowe	13	23	41	23	311
Zasadnicze zawodowe	15	36	39	10	281
Średnie	14	41	34	12	378
Wyższe	22	47	22	8	119
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	13	55	22	10	66
Prac.umysł.niż.szczebła	22	32	43	3	98
Pracownicy fiz.- umysł.	9	42	36	12	96
Robotnicy wykwalifikowani	27	35	27	11	75
Robotnicy niewykwalifik.	13	32	41	13	64
Rolnicy	19	30	40	12	58
Pracujący na własny rach.	11	40	45	5	36
Bierni zawodowo					
Renciści	13	29	35	23	104
Emeryci	17	23	36	24	222
Uczniowie i studenci	14	60	20	5	88
Bezrobotni	7	36	44	13	127
Gospodynie domowe i inni	9	31	43	16	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	18	38	33	11	156
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	15	40	34	12	81
sekt. pryw. poza rolnict.	15	41	38	6	197
prywatnym gosp. rolnym	18	29	40	13	91
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	16	34	37	13	178
301-500	13	33	44	10	182
501-900	14	35	31	20	237
901-1200	17	33	36	14	88
Powyżej 1200 zł	26	43	26	3	63
Ocena własnych war. mater.					
Złe	14	28	41	17	336
Średnie	14	34	36	15	482
Dobre	16	46	29	9	271
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	29	28	26	77
Raz w tygodniu	16	33	35	16	536
1-2 razy w miesiącu	17	38	33	12	148
Kilka razy w roku	12	40	39	9	215
W ogóle nie uczestniczy	9	36	42	13	113
Poglądy polityczne					
Lewica	16	48	30	5	187
Centrum	10	40	41	10	270
Prawica	19	34	33	14	343
Trudno powiedzieć	13	24	39	24	289